

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN VE DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ

Gölnur İLK*
Mehmet AÇIKALIN**

Öz: Özel eğitim hizmetleri günümüzde ağırlıklı olarak kaynaştırma yöntemiyle sağlanmaktadır. Özel eğitimin temel amacı, uyunsal becerilerin edinilmesi ve bağımsız yaşam becerilerinin geliştirilmesidir. Kaynaştırmanın temel varsayımı da kaynaştırma öğrencisinin akranlarıyla iletişimini ve sosyal kabulünü artırmak dolayısıyla bu öğrencilerin toplumla bütünleşmesini, toplumsallaşmasını sağlamaktır. Eğitim programları toplumsallaşmaya çerçeve oluşturmaktadır. Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersleri toplumsallaşmaya en önemli vurguyu yapan mihver derslerdir. Bu dersler çerçevesinde edinilebilecek kazanımlar; kaynaştırma öğrencilerinin bazı temel beceriler edinerek bağımsızlaşmasına ve toplumla bütünleşmesine yani özel eğitimin ve kaynaştırmanın temel amaçlarına önemli katkılar sağlayacak niteliktedir. Araştırma, kaynaştırma eğitiminin sosyal bilgiler dersi uygulamaları üzerinden incelenmesini ve bu incelenmenin öğretmen görüşleriyle desteklenmesini amaçlayan nitel bir çalışmadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi konusundaki görüşlerini, uygulama biçimlerini, sorunlarını ve önerilerini belirlemek amacıyla yazarlar tarafından geliştirilen, kısa cevaplı ve açık uçlu sorular içeren ankete ek olarak yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma örneklemini 2013-2014 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde yer alan 13 ilçedeki 35 okulda görev yapan, en az bir kaynaştırma öğrencisi ile deneyim yaşamış; 100 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok büyük bir bölümünün özel eğitim/kaynaştırma eğitimi alanıyla ilgili eğitim almadıkları ve alanla ilgili uygulamalarda kendilerini yeterli hissetmedikleri görülmektedir. Öğretmenlerin büyük bir bölümünün diğer ders müfredatlarına kıyasla kendi ders müfredatlarının, kaynaştırmanın temel varsayımları açısından uygulamalara özel bir katkı sağlayacak nitelikte olduğunu belirttikleri anlaşılmaktadır. Bu değerli katkının farkındalığına rağmen öğretmenlerin neredeyse tamamının sosyal bilgiler dersinde kaynaştırma uygulamalarını çok yetersiz ve sorunlu buldukları yani uygulamalar hakkında olumsuz görüş belirttikleri görülmektedir. Öğretmenlerin çözüm önerisi olarak hala ilk sırada ayrıştırmayı önermesi ise dikkate değer başka bir sonuçtur.

Anahtar Sözcükler: Özel Eğitim, Kaynaştırma, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Görüşlerinin Ve Deneyimlerinin İncelenmesi (2014) adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, gulnur.ilk@hotmail.com, ORCID NO: 0000 0001 9780 0189, Makale Geliş Kabul Ediliş Tarihi: 26.12.2017 – 22.02.2018.

** Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, İstanbul, acikalin@istanbul.edu.tr, ORCID NO: 0000 0002 9861 5024.

EXAMINATION OF THE VIEWPOINTS AND EXPERIENCES OF SOCIAL STUDIES TEACHERS RELATED TO THE IMPLEMENTATION OF INCLUSION

Gülnur İLK*
Mehmet AÇIKALIN**

Abstract:

Nowadays inclusion becomes more common in schools as response to students in special needs. The main aim of special education is to improve an individual's skills to adjust to the society and develop independent life skills. Similarly, the main assumption of the inclusion is to improve the communication skills of the disadvantaged individuals and thus helping them to blend in the society. Courses like "Life Studies" and "Social Studies" also focus on the socialization of the individual and can contribute considerably to the main objectives of special education and inclusion. Thus the purpose of this qualitative study is examining the state of inclusion in education through social studies course by analyzing teachers' points of views toward inclusion. Second purpose of this study is investigating social studies teachers' ways of implementing inclusion; identifying possible problems they encountered in the classroom including; and their suggestions for these problems. In order to investigate these issues an open-ended questionnaire and a semi-structured interview method were used in this study. The research sample is composed of 100 social studies teachers who work in 35 schools in 13 different districts of the city of Istanbul in 2013-2014 academic year. Analysis of the data indicated that a great majority of the participant teachers did not receive appropriate and adequate education related to the inclusion of students in special needs and they did not feel that they were good enough in the implementations of inclusion in the social studies courses. It is understood that a great majority of the teachers state that their own curriculum has the quality of making a special contribution to the implementations of inclusion in education in terms of the basic premises of inclusion. Despite the awareness of this valuable contribution, it has been discerned that almost all of the teachers find the implementation of inclusion in Social Studies courses inadequate and problematic. That is to say, it is seen that they give negative opinions about the implementations. Thus, majority of the participants pointed out as the inclusion system does not work well in this current form, segregation of students in special needs could be the best solution to this problem so that each student can receive special education based on their needs in separated schools.

Keywords: Special Education, Inclusion, Life Studies, Social Studies

* Psychological Counselor, Ministry of National Education, İstanbul, gulnur.ilk@hotmail.com

** Prof. Dr., İstanbul University-Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Faculty of Education, İstanbul, acikalın@istanbul.edu.tr.

1. Giriş

Zihinsel, bedensel, duygusal ve/veya sosyal yönden yaşlılarından belirgin farklılık gösteren bireyler özel gereksinimlere sahiptir ve bu bireylerin eğitim öğretim ortamları, özel eğitim alanında tarihi süreç içerisinde gözlenen gelişmelere paralel olarak değişim göstermiştir. Başlangıçta ayrı okullar ve özel sınıflar tercih edilirken günümüzde destek hizmetlerini ve en az kısıtlayıcı ortam felsefesini temel alan, özel eğitimin bir ilkesiyken önde gelen uygulamasına dönüşen kaynaştırma eğitimi yaygınlık kazanmıştır (Batu & Uysal, 2010; Kargın, 2004; Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2006; Nal, 2011; Sucuoğlu, 2006). Son verilere göre ülkemizde özel eğitim alanında, örgün eğitim kapsamında öğrenim gören 220.649 öğrenci vardır ve bu öğrencilerin 161.295 gibi çok büyük bir bölümü kaynaştırma eğitimi kapsamında özel eğitim hizmetleri almaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013).

Başarılı kaynaştırma uygulamaları için temel olan ilke, destek özel eğitim hizmetleridir ve bu hizmetler kaynak oda, gezici öğretmenlik ve özel eğitim danışmanlığı olarak ele alınmaktadır (Kargın, 2004). Ülkemizde ise kaynaştırma henüz, özel gereksinimli öğrencilerin sınıflara sadece fiziksel olarak yerleştirilmesinden ibarettir (Saraç & Çolak, 2012). Ülkemizde destek özel eğitim hizmetlerinin uygulamaya yeterince geçirilemediğini de söylemek yerinde olacaktır (Batu, 2000; Batu & Kırcaali-İftar, 2011; Kargın, 2004). Bu durumda uygulamada, mesleki öğrenimleri sırasında özel eğitim alanında zaten yeterli donanımı edinememiş öğretmenler (Kargın, 2004) tüm görev ve sorumluluklarla baş başa kalmaktadır.

Başarılı bir kaynaştırma eğitimi için öğretmenin hazırlık ve bilgilendirme etkinlikleri yapmak, eğitim programını planlamak, uygulamak ve öğrencinin gelişimi doğrultusunda değerlendirme yapmak gibi pek çok görevi vardır (Ceylan & Aral, 2005; Kargın, 2004). Birçok öğretmen ise sınıflarındaki özel gereksinimi olan öğrenciyi tanımadan, öğrencinin özelliklerine ve farklılıklarına dair bilgi sahibi olmadan; destek hizmetlerden yoksun olarak bu öğrenci ile karşı karşıya kalmaktadır. Her öğrencinin kendi hızına uygun ilerlemesini sağlayacak öğretimsel düzenlemeleri bilmeyen öğretmenler, kendilerini yetersiz hissetmektedir (Babaoğlu & Yılmaz, 2010; Demir & Açar, 2010; Erişkin, Kıracı & Ertuğrul, 2012; İzci, 2005). Öğretmenler, özel gereksinimi olan öğrencinin sınıfa uygun olmadığını düşünüp öğrenciyi yok saymakta ve öğrenci potansiyeli ölçüsünde gelişim gösterememektedir (Batu & Uysal, 2010; Sucuoğlu & Kargın, 2006). Bu durum, yaygın olarak kaynaştırma yöntemi kapsamında özel eğitim hizmetleri alan özel gereksinimi olan öğrenciler için çok değerli kazanımların edinimini güçleştirmektedir.

Özel eğitimin ve kaynaştırmanın genel amacı; özel gereksinimli bireylerin mümkün olduğu ölçüde temel yaşam ve toplumsal becerileri kazanarak rollerini yerine getirmesi, çevreye uyum sağlaması ve bağımsız yaşam becerilerini sürdürebilen üretken ve mutlu bir vatandaş olması; yani bireylerin toplumsallaşarak toplumla bütünleşme-

sidir. Toplumsallaşmadan kasıt ise bireyin çeşitli bilgi, beceri, değer ve davranışlar edinecek içinde bulunduğu ortamın kültürünü; toplumun örgütlenme, iş bölümü, üretim ve tüketim biçimlerinin gereklerini bilmesi ve buna katılma çabası içinde olmasıdır (Özpolat, 2009). Toplumsallaşma bir etkileşim ürünüdür ve aile, okul, iş yeri gibi ortamlar buna olanak hazırlar. Karmaşık bir düzeneğe sahip olan ve hayat boyu devam eden toplumsallaşma sürecinin özellikle de özel gereksinimli birey için eğitim yoluyla yapılandırılmasının önemi büyüktür, çünkü bu bireyler gelişim gösterebilmek için çok daha özel yapılandırılmış bir eğitime ihtiyaç duyarlar.

Kurumsal eğitim yoluyla ön görülen toplumsallaşmanın temelini eğitim programları özellikle de sosyal derslerin programları oluşturur. Eğitim öğretim, temel yaşam becerileri ve etkili vatandaşlık eğitimiyle toplumsallaşmaya katkı sağlamaktadır. İlkokul ve ortaokul sürecinde eğitim öğretiminin amaçları ve programı ele alındığında, toplumsallaşmaya en önemli vurguyu yapan derslerin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler olduğu görülecektir. Bu dersler çerçevesinde kazanılan bilgiler, kavramlar, değerler, davranışlar, sosyal ve akademik beceriler; bu bireylerin bağımsızlaşmasını, topluma uyumunu ve katılımını güçlendirecek özelliktedir çünkü aynı özel eğitim ve kaynaştırmada olduğu gibi bu derslerin ana amacı, temel yaşam becerilerini kazandırmak ve toplumsal kişilik geliştirmektir (Özmen, 2009).

Özel eğitimin bu değerli temel amaçlarıyla hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders programı kazanımlarının kesişen birçok noktasının olduğu görülmektedir. Ama tüm bu kazanımlar, özel gereksinimli öğrencilere kaynaştırma yönteminde alan donanımsızlığı bulunan öğretmenler tarafından sunulmaya çalışılmaktadır; hatta zaman zaman bu öğrenciler görmezden gelinmektedir (Çetin, 2004; Demir & Açar, 2010; Erişkin, Kıracı & Ertuğrul, 2012; Sucuoğlu & Kargın, 2006). Tüm bu durumlar; alan öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi alanındaki uygulamalarını, görüşlerini, önerilerini çok daha değerli kılmaktadır. Bu doğrultuda; kaynaştırma eğitimi kapsamında sosyal bilgiler öğretmenlerinin bakış açılarının ve uygulama biçimlerinin belirlenmesinin önemi açıktır.

Giderek yaygınlaşan kaynaştırma uygulamalarıyla beraber gerçekleştirilen araştırmalarda artış ve çeşitlilik olduğu görülmektedir. Bu araştırmaları konularına göre kaynaştırma hakkında genel bilgi verenler; kaynaştırmaya, kaynaştırma öğrencilerine ve kaynaştırmada sorunlara ilişkin bilgi, tutum ve görüşleri içerenler; kaynaştırma öğrencilerinin özelliklerini içerenler ve diğer yayınlar olmak üzere dört grupta toplamak mümkündür (Sucuoğlu, 2004). Gerçekleştirdiğimiz araştırma kapsamında; kaynaştırmaya, kaynaştırma öğrencilerine, kaynaştırmada sorunlara ve çözüm önerilerine ilişkin öğretmen, öğretmen adayı, özel eğitimle ilgili personel bilgi, tutum ve görüşlerini içeren örnek araştırmaların bulgularını gözden geçirmenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kaynaştırma eğitimi ile ilgili alan yazın incelendiğinde ilk olarak kaynaştırma uygulamalarında karşılaşılan sorunlar temasının dikkat çektiği ve bu sorunların birçok

◆ Gülnur İlk / Mehmet Açıkalın

araştırmada büyük oranda benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Aslında bu sorunların öğretmenler, normal gelişim gösteren öğrenciler ve aileleri, kaynaştırma öğrencileri ve aileleri, okul yönetimi ve personeli, fiziksel ortam, destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetler, bireyselleştirilmiş eğitim programı vb. şeklinde kaynaştırmanın temel unsurları üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Kaynaştırma uygulamasının kilit unsuru öğretmendir. Kaynaştırma süreci içerisinde birçok görev üstlenmesi beklenen öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine, kaynaştırma öğrencilerinin özellik ve gereksinimlerine, iletişim özelliklerine yönelik donanım sahibi olması çok önemlidir; çünkü bu durum öğretmenlerde hem olumlu tutum geliştirecek hem de tüm süreç bunlara göre yapılandırılacaktır (Batu & Kırcaali-İftar, 2011; Ege, 2006).

Ne yazık ki literatürde kaynaştırma eğitimindeki sorunlara dair ilk dikkat çeken bulgu ise uygulamalardaki personelin ve başta kilit rol oynayan öğretmenlerin kendisini çok yetersiz hissetmesi ve benzer şekilde eğitimlerinin yetersiz olması şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Babaoğlu & Yılmaz, 2010; Demir & Açar, 2010; İzci, 2005; Demir & Açar, 2011; Erişkin, Kırac & Ertuğrul, 2012; MEB, 2010; Sadioğlu, Bilgin, Batu & Oksal, 2013; Vural & Yıkılmış, 2008; Yaylacı & Aksoy, 2016). Kaynaştırma eğitiminde görev alan sınıf ve branş öğretmenlerinin yanı sıra uygulamalarda öğretmenlere destek olması beklenen rehber öğretmen adaylarının (Yüksel, Diken, Aksoy & Karaaslan, 2012), rehber öğretmenlerin, özel eğitim ve kaynaştırmada önemli bir idari rol oynayan Rehberlik Araştırma Merkezi personelinin (Güven & Balat, 2006), denetim/yönlendirmede önemli rol oynayan ilköğretim müfettişlerinin (Gözün & Yıkılmış, 2004) dolayısıyla birebir özel eğitim alanında çalışan personelin bile alanda kendilerini yetersiz hissetmesi ve eğitim ihtiyacı dikkat çekicidir.

Kaynaştırma uygulamalarının gerçekleştirildiği okul ve sınıfların fiziksel ortamının kaynaştırmanın başarısına önemli etkileri vardır. Kaynaştırma sınıfı ele alındığında, ilk olarak sınıf mevcudunun kaynaştırma eğitimi için uygun düzenlenmesi gerekmektedir. Yine bu uygulamalarda özellikle öğretimsel uyarlamaları gerçekleştirebilmek adına zaman düzenlemeleri gerçekleştirmek önem kazanmaktadır. Literatürde kaynaştırma uygulamalarının uygun olmayan fiziki koşullarda gerçekleştirilmesi (Demir & Açar, 2011; Erişkin, Kırac & Ertuğrul, 2012; Saraç & Çolak, 2012), uygulamalarda kaynaştırma öğrencilerine zaman ayırmada yetersizliğin yaşanması ve sınıf mevcudunun fazla bulunması diğer sorun temaları olarak karşımıza çıkmaktadır (Sadioğlu vd., 2013; Demir & Açar, 2011; MEB, 2010; Vural & Yıkılmış, 2008; Blecker & Boakes, 2010; Shevlin vd., 2013; Saraç & Çolak, 2012).

Kaynaştırma modeli, öğretmenin sorumluluğu tek başına üstlenebileceği bir model değildir (Sucuoğlu, 2006). Kaynaştırma anlayışında destek hizmetlerin önemi büyüktür ve bu durum kaynaştırmanın doğrudan ekip çalışması şeklinde gerçekleştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Batu & Uysal, 2010). Kaynaştırmanın tanımında bile geçen destek hizmetler unsuru olmadan kaynaştırma uygulamasının sağlıklı gerçekleşmesini beklemek hata olacaktır. Zaten kaynaştırma uygulamalarında

bir diğer sorun alanı olarak destek hizmetlerin yetersizliği, genelde yasal düzenlemelerin ve terimlerin farkındalığıyla olmasa da uzman ve işbirliği yetersizliği kapsamında vurgulanmaktadır (Slavica, 2010; Vural & Yıkılmış, 2008; MEB, 2010; Demir & Açar, 2011; Sadioğlu vd., 2013; Saraç & Çolak, 2012; Erişkin, Kırac & Ertuğrul, 2012; Kot vd., 2015). Bunların yanı sıra literatürde kaynaştırma öğrencisiyle ilgili özellikler (Berry, 2011; Thorpe & Azam, 2010; MEB, 2010; Shevlin vd., 2013); materyal eksikliği (MEB, 2010), sınıf yönetimi (Güner, 2011), veli yaklaşımı (Demir & Açar, 2011), öğretmen yaklaşımı (Shevlin vd., 2013) gibi konularda da kaynaştırma uygulamaları açısından sorunlar yaşandığı dile getirilmektedir.

Gerçekleştirilen araştırmalarda ulaşılan bu yoğun sorun temasına paralel olarak kilit personel olarak görülen öğretmenlerin maalesef kaynaştırma öğrencilerinin ayrı okullarda öğrenim görmesi gerektiğini düşündükleri, yani bir bakıma kaynaştırmayı desteklemedikleri anlaşılmaktadır (MEB, 2010; Sadioğlu vd., 2013; Demir & Açar, 2011; Saraç & Çolak, 2012; Çuhadar, 2006). Dolayısıyla ülkemizde kaynaştırma uygulamalarının sorunlu yönlerinin bulunduğu, verimsiz algılandığı (İzci, 2005; Sadioğlu vd., 2013; Demir & Açar, 2011) ve yeterince desteklenmediği görülürken farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda kaynaştırma eğitimine dair farkındalığın daha yüksek olduğu, sorun algısının daha az olduğu ve desteğin genelde daha fazla olduğu anlaşılmaktadır (Blecker & Boakes, 2010; Thorpe & Azam, 2010; Lalvani, 2012; Shevlin, Winter & Flynn, 2013).

Literatürden yola çıkarak kaynaştırma uygulamalarına dair sorunları ve yaklaşımları gözler önüne sermeye çalıştıktan sonra yaşanan sorunlara çözüm önerileri olarak maalesef çözüm temalarının ve çözüm temalarına katılımın kısıtlı kaldığı; genellikle ayrıştırma önerisi ve sorunlara paralel olarak personel için eğitim desteği (İzci, 2005; Saraç & Çolak, 2012; Demir & Açar, 2011; Sadioğlu vd., 2013; Shevlin vd., 2013; Uysal & Yıkılmış, 2008; Berry, 2011), sınıf mevcudu düzenlemeleri ve materyal ihtiyacı (Sadioğlu vd., 2013; Saraç & Çolak, 2012) gibi unsurların vurgulandığı görülmektedir. Uygulamalardaki sorunlar için bir diğer öneri de uygulamalarda işbirliğini (Sadioğlu vd., 2013; Thorpe & Azam, 2010; Slavica, 2010; Saraç & Çolak, 2012) merkeze almaktır. Bunların yanı sıra aile katılımı ve eğitimi (Sadioğlu vd., 2013; Saraç & Çolak, 2012); ek zaman düzenlemeleri (Berry, 2011); müfredat düzenlemeleri (Berry, 2011); kaynaştırma uygulamalarının sınırı (Sadioğlu vd., 2013); destek eğitim odası (Sadioğlu vd., 2013); yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları (Sadioğlu vd., 2013) konularında da kısıtlı olarak çözüm önerileri dile getirildiği anlaşılmaktadır.

Literatürde, sosyal bilgiler dersi ve kaynaştırma eğitimini bir arada ele alan az sayıda çalışma mevcuttur. Bunlar arasında; sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarının önemini farkında olmalarına ve özen göstermelerine karşın, bu konuda istedikleri düzeyde performans sergileyemediklerini gösteren araştırmalar olmakla beraber (Demirezen & Akhan, 2016 & Kot vd., 2016) farklı bir bulgu da dikkat çekmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim sürecini planlama ve düzenleme-

de yeterli bilgi ve beceriye sahip olduklarını ve kaynaştırma eğitimi desteklediklerini; fakat ilgi çekici bir Şekilde kaynaştırma eğitimi konusunda kendilerini yeterli görmedikleri sonucuna ulaşan bir araştırma mevcuttur (Yaylacı & Aksoy, 2016). İlgili ders müfredatlarının kaynaştırmanın amaçları açısından önemini araştıran bir çalışmaya rastlanmamış, alandaki algılar ve yaşanan problemler göz önünde bulundurularak kaynaştırma eğitiminin sosyal bilgiler dersi üzerinden değerlendirilmesinin gerekliliği ve önemi bir kez daha anlaşılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Kaynaştırma eğitimi kapsamında sosyal bilgiler dersi ğretmenlerinin bakış açılarının ve uygulama biçimlerinin belirlenmesi araştırmamızın amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler ğretmenlerinin özel eğitim ve kaynaştırma alanındaki eğitim geçmişlerini, branşları doğrultusunda kaynaştırma konusundaki görüşlerini, uygulamalarını ve deneyimlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca, sosyal bilgiler ğretmenlerinin kaynaştırma uygulamaları sırasında yaşadıkları sorunları tespit ederek, bu sorunlar için çözüm nerileri getirmek hedeflenmiştir.

1-Sosyal bilgiler ğretmenlerinin özel eğitim/kaynaştırma eğitimi alanında eğitim alma seviyeleri nedir?

2- Sosyal bilgiler öğretmenleri derslerinde kaynaştırma uygulamalarını nasıl yürütmektedirler?

3- Sosyal bilgiler ğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına bakış açıları nasıldır?

4-Sosyal bilgiler ğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında yaşadıkları sorunlar nelerdir?

5-Sosyal bilgiler ğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm nerileri nelerdir?

2. Yöntem

Sosyal bilgiler dersinde kaynaştırma uygulamaları çerçevesinde öğretmenlerin bakış açılarını ve uygulamalarını belirlemek, mevcut durumu ve mevcut durumla ilgili sorunları etraflıca ortaya koymak ve açıklamak, mevcut uygulamaları pek çok yönüyle aydınlatmak ve uygulamanın unsurları arasında ilişki kurmak adına nitel bir araştırma geçekleştirilmiştir. Patton' un (2002) belirttiği gibi araştırmamızda bir sosyal olgunun ortak özelliklerinin altında yatan yapının keşfedilmesini sağlayan olgubilim/fenomenoloji yöntemi kullanılmıştır.

2.1. Katılımcılara Ait Demografik zellikler

Araştırma katılımcılarını, 2013-2014 eğitim ğretim yılında İstanbul ilinde yer alan 13 ilçedeki 35 okulda görev yapan 100 sosyal bilgiler ğretmeni oluşturmaktadır. Bu

ilçelerde yer alan okullarda en az bir kaynaştırma öğrencisiyle deneyim yaşamış olan sosyal bilgiler öğretmenlerine yazarlar tarafından hazırlanan anket uygulanmış ve gönüllülük esasına göre yapılan çalışmada 35 okulda 100 öğretmen ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket uygulanan 100 öğretmen arasından belli ölçütler oluşturularak ve gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurularak beş ilçede yer alan altı ortaokulda sekiz öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme düzenlenmiştir.

100 sosyal bilgiler öğretmenin % 51' inin bayan, % 49' unun erkek olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların % 44' ünü 1-5 yıllık, % 16' sını 6-10 yıllık, % 24' ünü 11-15 yıllık, % 8' ini 16-20 yıllık, % 6' sını 20-25 yıllık, % 2' sini 25 yıl üstü hizmet süresine sahip öğretmenler oluşturmaktadır. Bu veri doğrultusunda katılımcıların çoğunluğunun mesleki hizmet süresi az öğretmenler olduğunu belirtmek doğru olacaktır.

2.2. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Veri toplama yöntemlerinden anket ve olgubilim yönteminde yaygın olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Veriler anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formu, kısa cevaplı ve açık uçlu sorulardan oluşmak üzere yazarlar tarafından literatür taranarak geliştirilmiştir. Katılımcıların kişisel bilgileri anket yoluyla toplanmıştır ve anket buna ek olarak sosyal bilgiler dersinde kaynaştırma eğitimi uygulamaları hakkında kısa cevaplı ve açık uçlu bazı sorular içermektedir. Görüşme formu ise sosyal bilgiler dersinde kaynaştırma eğitimi uygulamaları hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmeye yönelik açık uçlu sorular içermektedir. Geliştirilen formlar; biri özel eğitim olmak üzere diğerleri eğitim alanında çalışan öğretim üyelerinden oluşan üç uzman görüşüne sunulurak gerekli düzenlemeler yapılmış, 20 öğretmen ile pilot uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu pilot uygulamalardan sonra son düzenlemeler yapılarak asıl uygulamaya geçilmiştir. 12.11.2013- 03.01.2014 tarihleri arasında anket verileri toplanmıştır. Anket ve görüşme verileri hafta içi mesai saatleri dışında elde edilmiştir. Anket uygulamalarından sonra Tablo1'de ayrıntıları sunulan görüşmeler düzenlenmiştir.

Tablo:1 Görüşme Tarihleri ve Süreleri

Öğretmen Kodu	Görüşme Tarihi	Görüşme Süreleri	Kayıt Adı
2	14.03.2014	45.34 dakika	2
3	14.03.2014	25.44 dakika	3
45	06.03.2014	34.10 dakika	45
55	03.03.2014	64.05 dakika	55
76	11.03.2014	18.34 dakika	76
86	04.03.2014	24.42 dakika	86
87	10.03.2014	31.08 dakika	87
103	07.03.2014	37.17 dakika	103

2.3. Verilerin Analizi

İlk etapta anket 128 ğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasına katılan öğretmenler 1-128 arası sıra numarasıyla kodlanarak listelenmiştir. Bu işlemden sonra cevap verilmeyen soruların yoğun olduğu 28 anket değerlendirmeye alınmamış ve sıralama aynı şekilde korunmuştur. Anketlerden elde edilen veriler listelenmiş ve analiz edilmiş; bu analiz doğrultusunda temel veri çeşitliliği ortaya konulmuştur. Bu analiz sonucunda elde edilen veri çeşitliliğini en iyi şekilde yansıtılabilmek doğrultusunda gönüllülük ilkesi de göz önünde bulundurularak seçilen sekiz ğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme düzenlenerek ses kayıt cihazı ile veriler kayıt altına alınmıştır. Yapılan görüşmeler her ğretmen için ses kayıt cihazına kaydedilmiş, bilgisayar ortamına aktarılmış ve öğretmenlerin anket kodlarına göre kayıtlara aynı isimler verilmiştir.

Belirtilen araştırma sorularının yanıtları için ayrıntılı verilere ve derinlemesine analizlere ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırma verilerine tümevarım yöntemiyle betimsel analiz ve içerik analizi uygulanmıştır. Kodlama işlemi, yazarlar ve bir niversitenin eğitim fakültesi bünyesinde görevli bir ğretim yesi tarafından yrtlmştir. Anket ve görüşme verileri doğrultusunda kodlar arasında ortak yönler belirlenmeye çalışılarak birbiriyle ilgili olan kodları bir kategoride toplamak için temalar oluşturulmuştur. Böylece ilk aşamada analistler, anket ve görüşme verileri üzerinde ayrı ayrı çalışarak araştırma problemlerini kapsayan açık uçlu sorular doğrultusunda oluşturulan dört ana tema ve temaların haritasını çıkarmıştır. İkinci aşamada ise analistler tarafından ilk aşamada ayrı olarak hazırlanan bu tema haritaları üzerinden güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiş ve sonrasında analistler beraber çalışarak ortak tema haritası oluşturmuştur ve geçerlilik güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Anket Sonuçlarının Sayısal Verilerine Ve Kısa Cevaplı Sorularına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler ğretmenlerinin % 78 gibi büyük bir çoğunluğu, hizmet öncesinde özel eğitim/kaynaştırma eğitimi alanında eğitim almadıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin % 79 gibi önemli bir bölümünün alanla ilgili hizmet içi eğitim de almadıklarını belirttikleri görülmektedir. ğretmenlerinin % 59' u alanla ilgili bir yayın takip etmediğini belirtmiştir. Araştırmanın gerçekleştirildiği eğitim ğretim yılında öğretmenlerin % 94'ünün kaynaştırma ğrencisi mevcuttur. Bu oran kaynaştırma eğitiminin ne denli yaygınlaştığını gösteren oldukça kuvvetli bir veridir.

Tablo 2: Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimi Kapsamında Yaptıkları ve Yapmadıkları Çalışmalara Göre Dağılımları-1

Eğitsel performans alımı	f	%
Evet	11	11
Hayır	89	89
Toplam	100	100
Müfredat uyarlama	f	%
Evet	46	46
Hayır	54	54
Toplam	100	100
BEP hazırlığı	f	%
Evet	71	71
Hayır	29	29
Toplam	100	100
Materyal uyarlama	f	%
Evet	13	13

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri kaynaştırma eğitimini nasıl uyguladıkları ile ilgili olarak; “eğitsel performans alımı, müfredat uyarlama, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama, materyal uyarlama, sınav uyarlama, ödev uyarlama, yöntem teknik uyarlama, etkinlik uyarlama, sınıf yönetimi düzenlemeleri, diğer” şeklinde belirtilen 10 çalışma alanına göre yaptıkları çalışma sayılarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin % 63 gibi büyük bir çoğunluğu 10 çalışma türünden sadece 1-4 arası çalışma türünü işaretlemiştir. % 11 gibi dikkat çekici bir bölümü ise yasal düzenlemelere rağmen hiçbir çalışma gerçekleştirmediklerini ifade etmişlerdir. Tüm bu veriler sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi kapsamında yeterli çalışma türünü uygulayamadığını düşündürmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 72’si gibi büyük bir bölümünün önemli müfredat, materyal, yöntem teknik, ölçme değerlendirme vb. uyarlamalar yapılması gereken zihinsel yetersizliği olan öğrenciler ile çalıştığı görülmektedir. Buna rağmen Tablo 2’de görüldüğü üzere öğretmenlerin % 89 gibi büyük bir bölümü, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamak için ilk adım olan -öğrencinin ilgili ders kapsamında mevcut performansını belirleyen- eğitsel performans alımını gerçekleştirmediklerini

◆ **Glnur İlk / Mehmet Açıkalın**

ifade etmişlerdir. Bu veri, kaynaştırma öğrencileri için % 71 oranla bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırladıkları belirden öğretmenlerin bu planları temelsiz bir şekilde hazırladıklarını düşündürmektedir. Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmenlerin % 77’ si kaynaştırma ğrencilerinin sınavlarını uyarladığını belirtmiştir ve gerçekleştirilen çalışmalar arasında uygulanma oranı en yüksek olan çalışmanın sınav uyarlaması olduğu görülmektedir. Oysa eğitsel performans alımının bireyselleştirilmiş eğitim programı uygulamalarında ilk adım olmasından ötürü, eğitsel performans alımı gerçekleştirilmeden yapılan sınav uyarlamalarının yeterince sağlıklı olamayacağı açıktır. Ayrıca sınav uyarlayan öğretmenlerin oranı % 77 iken bu oranın dev uyarlamada % 39 oranına düşmesi düşündürücü bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 3’te görüldüğü üzere öğretmenlerin % 77’ si kaynaştırma öğrencileri için ders yöntem-tekniklerinde uyarlamalar yapmadıklarını belirtmişlerdir. Oysa kaynaştırma öğrencileri için belirlenen kazanımların, konuların ve öğrencinin özelliklerine göre farklı ğretim-yöntem tekniklerinin kullanılmasının gerekliliği açıktır. Bu da, kaynaştırma eğitiminin uygulama aşamasında ne denli zayıf kaldığını düşündüren bir diğer veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlerin % 72 gibi büyük bir oranı ise etkinlik uyarlamayla ilgili çalışma yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu veri, sosyal bilgiler gibi etkinliği merkeze alan bir programdan -özellikle kaynaştırma öğrencileri için çok önemli kazanımlar barındırdığını düşündüğümüz bu programdan- bu öğrencilerin kendi kazanımlarına uygun etkinlikler yoluyla faydalanmadıklarını düşündürmektedir.

Tablo 3: Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimi Kapsamında Yaptıkları ve Yapmadıkları Çalışmalara Göre Dağılımları-2

Ödev uyarlama	f	%
Evet	39	39
Hayır	61	61
Toplam	100	100
Yöntem/teknik uyarlama	f	%
Evet	23	23
Hayır	77	77
Toplam	100	100
Etkinlik uyarlama	f	%
Evet	28	28
Hayır	72	72
Toplam	100	100
Sınıf yönetimi düzenlemeleri	f	%
Evet	20	20
Hayır	80	80
Toplam	100	100
Diğer bir tür çalışma	f	%
Evet	6	6
Hayır	94	94
Toplam	100	100

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri; Tablo 3'te belirtildiği üzere % 80 gibi büyük bir oranla kaynaştırma öğrencileri için sınıf yönetiminde ek düzenlemeler yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu verinin düşündürücü boyutları mevcuttur. Sınıf yönetiminin boyutları fiziksel düzenleme, zaman düzenlemesi, ilişki düzenlemesi ve davranış düzenlemesi olarak ele alınacak olursa kaynaştırma eğitiminin bu konularda ek düzenlemeler getirdiği açıktır. Hatta diğer veriler incelendiğinde öğretmenlerin

◆ Glnur İlk / Mehmet Açıkalın

kaynaştırma eğitiminde zaman faktörü yönünden sıklıkla sorun yaşadıklarını belirttikleri görülecektir.

3.2. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Programlarının Kaynaştırma Eğitimine Katkısı zerine Görüşler

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler ğretmenlerinin % 97 gibi önemli bir bölümünün hayat bilgisi, sosyal bilgiler ders programları ile kaynaştırma eğitiminde edinilmesi gereken temel kazanımları ilişkilendirdikleri; ilgili ders programlarının kaynaştırma eğitimine katkı sağlayabileceğini düşündükleri görülmektedir.

Tablo 4: Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Programlarının Kaynaştırma Eğitimine Katkısı zerine Görüşler

Görüş	f	%
Bağımsız yaşam becerileri, toplumsallaşma ve sosyal katılım	79	79
Başarı için gerekli bir takım temel beceriler	32	32
Uyum için gerekli temel beceriler	33	33
Günlük yaşam ve toplumsal uyum becerileri	74	74
Meslek ncesi ve mesleki beceriler	2	2
Coğrafya, tarih ve genel kültür ile ilgili temel kazanımlar	21	21
Katkı sağlamaz	3	3

Öğretmenler tarafından bağımsız yaşam becerileri, toplumsallaşma ve sosyal katılım noktasında hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders programlarıyla kaynaştırmanın temel amaçları arasında pek çok alt başlıkla önemli ve kapsayıcı bir ilişkilendirme yapıldığı; bu ilişkinin kaynaştırma eğitimine katkı sağlayabileceğinin düşünüldüğü görülmektedir. İlgili derslerin genellikle beceriler ve değerler eğitimi yönüyle kaynaştırma eğitiminin amaçlarıyla ilişkilendirildiği ve bu bağın kaynaştırma eğitimine katkı sağlayacağının vurgulandığı anlaşılmaktadır.

2 numaraları ğretmen: *“Tabi ki kaynaştırma eğitiminde de sosyalleştirme var. Bireyin yaşama katılması, duygusal becerilerin kazanılması var. Sosyal bilgilerde de bunlar var.”*

59 numaraları ğretmen: *“Sosyal bilgiler ve hayat bilgisi ders programları hayatın içinden, somut, uygulanabilir konuları kapsamaktadır. Bu konular insanların hayatlarında i ie yer aldığı için onlara günlük yaşamda nasıl davranmaları gerektiğini öğretir ve onların sosyalleşmelerine yardımcı olur.”*

Öğretmenlerin bir bölümünün ders müfredatlarını kaynaştırma uygulamalarında belki de nihai amaç olan bu bütünleştirme için işlevsel bulunmasının çok önemli olduğu düşünülmektedir.

95 numaralı öğretmen: *“Kaynaştırma olmayan diğer öğrencilerin de çeşitli önyargılarını kırmak ve toplumdaki tüm bireylerin eşit haklara sahip olduğuna dair bilinçlenmek, farklılıklarımızın birer zenginlik olduğunu fark etmelerini sağlamak açısından... Hem kaynaştırma öğrencilerine bakışı pozitifleştirebilecek bir müfredatımız var.”*

3.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Kaynaştırma Uygulamalarına Dair Bakış Açılı

Tablo 5: Sosyal Bilgiler Dersinde Mevcut Kaynaştırma Uygulamalarına Dair Görüşler

Görüş	f	%
Uygulamaların sorunlu yönlerinin oluşu	58	58
Uygulamaların yetersiz oluşu	40	40
Uygulamaların verimsiz oluşu	23	23
Uygulamaların verimli ve yeterli yönlerinin oluşu	15	15
Uygulamaların formalite oluşu	11	11
Uygulamaların gerçekleştirilemeyişi	6	6
Uygulamaların uygun olmayışı	5	5
Uygulamaların geliştirilebilir oluşu	4	4

Öğretmenlerin neredeyse tamamının sosyal bilgiler dersinde mevcut kaynaştırma uygulamalarını olumsuz değerlendirdiği, sosyal bilgiler dersine yapılan atıfların çok sınırlı kaldığı; genel olarak kaynaştırma eğitiminin yetersizliği, sorunları gibi kaynaştırma eğitime dair genel temaların öne çıktığı görülmüştür.

31 numaralı öğretmen: *“Kaynaştırma eğitimi uygulamalarının zor ve problemlili olduğunu düşünüyorum.”*

33 numaralı öğretmen: *“... Şahsım adına ben hiç bir şey yapmıyorum.”*

3 numaralı öğretmen: *“Bugünkü eğitim programlarında kaynaştırma öğrencilerine yönelik etkili bir düzenleme veyahut uygulama yapılabildiğinin inancında değilim.”*

4 numaralı öğretmen: *“Herhangi bir şekilde kaynaştırma eğitimini yeterli ve yararlı bulmuyorum.”*

◆ Glnur İlk / Mehmet Açıkalın

Bu vurgular maalesef kaynaştırma ğrencilerinin eğitim ğretim yılını, ğretim hizmetleri açısından ne kadar yapılandırılmamış ve sadece fiziki olarak kaynaştırılmış Şekilde geçirdiklerine dair önemli bir işaret olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlerin uygulamaların sadece kâğıt üzerinde yapılmakla sınırlı kaldığını, hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim programlarının uygulama olarak hayata geçirilemediğini ve aslında bu programların da çok doğru bir Şekilde hazırlanmadığını belirttikleri görülmektedir.

96 numaralı ğretmen: *“Mevcut olan uygulamalar kâğıt üzerinde kalmaktan başka bir işe yaramıyor. Bu ğrenciler için internetten planlar indiriliyor ve dosyada teftiş durumu için saklanıyor sadece. Çünkü var olan uygulama hiç gerçekçi değil.”*

45 numaralı ğretmen: *“Her ocuğa ayrı olması gerekiyor, bireysel adı üzerinde. . . ve işin acısı ben hazırladım ya da başkası hazırladı, ben gidip ondan alıyorum isim değişiyor yahut da, yani bunlar acı ama gerçek.”*

Öğretmenlerin bir bölümü ise mevcut kaynaştırma uygulamalarını uygun bulmadıklarını belirtmiş olup bunun rneği aşağıda sunulmuştur:

21 numaralı ğretmen: *“[Kaynaştırma ğrencisinin] Onun seviyesine uygun programlar hazırlanıyor; ancak çocuklar bunları anlamakta sıklntı yaşıyor. Ters tepiyor. Çocuğun topluma kazandırılması adına kendi seviyelerinden üstün çocuklarla bir arada kalmak ona farklılığını değil eksik yanlarını gösteriyor. Bu yüzden sosyal bilgiler dersi anti-sosyal olarak algılanıyor.”*

Öğretmenlerin programları kaynaştırma ğrencilerinin eğitsel performansını ölçerek ve farklılıklarını dikkate alarak hazırlamadıkları, araştırmadan elde edilen diğer bulgulara bakıldığında aşıkârdır. Öğretmenler sadece kolaylaştırma ve yalınlaştırma prensibinden yola çıkan; fakat bireysel farkları dikkate almayan programları internet, diğer öğretmenler vb. yollarla elde etmekte ve bilimsel bir veriye dayanmayan kolaylaştırma prensipleriyle kaynaştırma öğrencilerini başarısız ilan etmektedirler. Öğretmenlerin sistemin uygunsuz olması yönünde eleştiri olarak sundukları ayrımcılık, olumsuz tepkiler gibi meselelerin; zaten gelişme sağlamaları gereken ana malzeme olduğunu görmedikleri düşünülmektedir. Bu tip konuların kendilerinin görev alanına girmedeğini düşündükleri, sistemi bir bütün olarak yorumlamaktan uzak oldukları tahmin edilmektedir. Oysa ğretmenlerin gelişme sağlanmasını hedeflemeleri gereken ana noktalardan birini de bunlar oluştırmaktadır ve ders müfredatlarının buna çok müsait olduğu düşünülmektedir. Tabii ki bu noktada çok temel ve gerçekçi birtakım sorunlar yaşadıkları anlaşılmaktadır.

3.4. Kaynaştırma Eğitiminde Yaşanan Sorunlara Dair ğretmen Görüşleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 96' sının sorun yaşadığını belirtmesi ve neredeyse tamamının birden fazla sorun sıralaması, kaynaştırma uygulamalarında pek çok sıklntılı yn bulduklarına işaret etmektedir.

Tablo 6: Kaynaştırma Eğitiminde Yaşanan Sorunlara Dair Görüşler

Görüş	f	%
Zaman yetersizliği	51	51
Öğretmenlerin alanla ilgili eğitimlerinin yetersiz oluşu	45	45
Sınıf mevcudu	42	42
Kaynaştırma öğrencisine ait bir takım özellikler	33	33
Materyal eksikliği	21	21
Diğer öğrencilerin bakışı	21	21
Sınıf yönetimi	17	17
Müfredat	15	15
Aile, rehberlik servisi, rehberlik araştırma merkezi, rehabilitasyon merkezi, uzman çalışmaları ve işbirliği	13	13
Kaynaştırma öğrencisi velileri	12	12

Tablo 6’da belirtilen sorunların yanı sıra oranı az olmakla birlikte kaynaştırma öğrencilerinin sayısı ve raporsuz özel gereksinimi olan öğrenciler, öğretmen yaklaşımı, Milli Eğitim Bakanlığı altyapısı ve yaklaşımı, fiziki koşullar, etik olmayan uygulamalar şeklinde sorunlar belirtilmiştir. Tablo 6’da görüldüğü üzere öğretmenler sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından, müfredat yetiştirme ve sınıfın diğer öğrencilerini ihmal etme endişesinden ötürü zaman sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kaynaştırma için yapılacak uyarlamalarda zaman sorunu yaşandığını dile getirmişlerdir. Ayrıca kaynaştırma uygulamalarının sürekli, ayrı ve birebir ilgi dolayısıyla zaman istediğini düşündükleri görülmektedir.

55 numaralı öğretmen: *“Buradaki en büyük sıkıntı aslında bizim kaynaştırma öğrencisine verebileceğimiz çok fazla bir zamanımız yok.”*

Öğretmenlerin önemli bir bölümünün özel eğitim/kaynaştırma eğitimi alanıyla ilgili eğitimlerini yetersiz bulduğunu belirttikleri görülmektedir. Özel gereksinimi olan öğrencileri tanıma, eğitsel performans alma, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama, müfredat uyarlama, öğrenci ile iletişim kurma, etkinlik uyarlama, sınav uyarlama, teknik uyarlama, materyal uyarlama, istenmedik davranışları azaltma, öğ-

◆ Glnur İlk / Mehmet Açıkalın

rencinin gelişimini takip etme, öğrenciyi güdüleme ve aile eğitimi gibi konularda da kendilerini yetersiz bulduklarını dile getirdikleri görülmektedir.

2 numaralı öğretmen: *“Bir kere her şeyden önce kendimle başlayayım hani çok yetersizim ben kesinlikle hani yeterli olduğumu düşünmüyorum. Bu sistemde yaşadığımız sorunlar başta da söylediğim gibi benim bilgim yetersiz. Bu bir derste öğrenebilecek, alınabilecek bir şey değil.”*

87 numaralı öğretmen: *“En önemlisi öğretmenlerin o alana çok hâkim olmamaları, kaynaştırmanın amacını bilmiyor çoğu öğretmen, mesela bu çocuğun sosyalleşmek için buraya geldiğini bilmiyor. Öğretmenler odasında çoğu zaman şunu gördüm. Bu çocuğu buraya niye gönderiyorsun? Çocuğu al özel eğitim okullarında eğitimini göster, sadece akademik yönden gelişmesi gerekiyormuş gibi bakıyor hocalar.”*

Öğretmenler; sınıf mevcudunun çok fazla olduğunu ve bunun kaynaştırma eğitime uygun olmayıp kaynaştırmayı sağlayamadığını, hatta araştırmanın diğer verileri ile beraber okunduğunda kaynaştırma öğrencilerinin kaynaştırılmaktan çok arada kaydığını, ayrıştırıldığını belirtmektedirler.

55 numaralı öğretmen: *“En temelde sınıfların kalabalık olması. Yani bu kalabalık zaten öncelikle bu kaynaştırma eğitiminin amacına ulaşmasını engelliyor. Sınıflarda elliser kişi işte bazen şöyle söyleyeyim 40 ile 55 öğrenci mevcutlarımız var. Yani bir sınıf 40 civarındaysa daha fazla ilgilenilebiliyorsa 50, 55'e çıktığında ilgilenme olasılığın o kadar çok aşağıya iniyor.”*

Öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisinin seviye düşüklüğü, eğitim öğretim içeriğini anlayamaması, sınıfa uyum sağlayamaması, davranış problemleri gibi kendilerinden kaynaştırma uygulamalarını merkeze alarak çalışma yapmaları beklenen alanları ilginç bir şekilde uygulamanın sorunları olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bu durum pek çok öğretmenin kaynaştırma uygulamalarını, bu uygulamaların felsefesini, kaynaştırma uygulamalarındaki görevlerini içselleştirmediklerini ve pek çok basamağa dair iş ve işlemleri başkalarından talep ettiklerini düşündürmektedir.

81 numaralı öğretmen: *“En büyük sorun derslere uyum sağlayamamak. Arkadaşlarıyla uyum sağlayamaması. Çevresindeki insanları kendisinden farklı hissetmesi. Verilen görevleri zamanında yapmaması, unutmaması. Derslerde dinleme pozisyonunda uzun süre kalamaması. Derslerden çok çabuk sıkılması. Okula gelmekten fazla hoşlanmaması.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında yaşadıklarını belirttikleri sorunlar teması altında işaret ettikleri bir diğer konu ise materyal eksikliğidir.

86 numaralı öğretmen: *“Hocam internette bunları bulmak da sıkıntı. Sitelerde filan kaynaştırma öğrencileri için plan dışında bir şey yok... Hani böyle kaynaştırma öğrencileri için etkinlik hazırlamaya çalışıyoruz ama öğrenci sayısı az olduğu için –az olsun daha fazla olsun da istemiyoruz ama- çok fazla dokümanımız yok.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında yaşadıkları sorunlar teması altında belirttikleri bir diğer konu ise normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamalarına ve öğrencilerine yaklaşımla ilgilidir.

96 numaralı öğretmen: *“Aynı zamanda öğrenci yoğun ayrımcılığa, olumsuz tepkilere maruz kalıyor ve bu da sistemin en zayıf yanlarından birini oluşturuyor.”*

Aslında kaynaştırma uygulamalarının en nihai amaçlarından biri de ayrıştırmayı önlemek ve aslında bu ön yargıları, tepkileri önleyerek bütünleşmeyi sağlamaktır. Öğretmenlerin sorun olarak ele aldığı bu görüşler, konuyla ilgili gerçekleştirilecek sistemli çalışmaların sonucuna göre yapılabilecek bir değerlendirmeyken tüm veriler değerlendirildiğinde maalesef neredeyse hiçbir sistemli çalışma yapılmadan ifade edilen fikirler olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler, kaynaştırma uygulamalarında yaşadıkları sorunlar adı altında aile, rehberlik servisi, RAM, rehabilitasyon merkezi, uzman çalışmaları ve işbirliği, öğretmen yaklaşımı, etik olmayan uygulamalar alanında yaşanan sorunları belirtmiştir.

103 numaralı öğretmen: *“Belki de o da bu konudaki yetişmiş eleman sayısının azlığı... Kaynaştırmaya ihtiyaç duyan öğrenci sayısının fazlalığı ve buna cevap verecek şekilde RAM'lerin olmayışı...”*

45 numaralı öğretmen: *“Daha çok öğrenci velilerinden sorun yaşıyoruz. Her ne şekilde olursa olsun sadece not peşinde koşuyorlar. Hatta daha da acı olan öğretmen arkadaşlar tarafından da dışlanıyor demeyeyim de, şöyle görmezden geliniyor. Niye ya her meslekte olduğu gibi kolayca kaçıyoruz.”*

3 numaralı öğretmen: *“Bence bu ölçme verilerinin de ben çok düzgün olduğunu düşünmüyorum. Toplumda şöyle yaygın bir kanı var, çocuğa kaynaştırma raporu alalım çocuk geçsin. Aslında Milli Eğitimde olsun, diğer öğrenciler olsun ben bu konunun çok derinlerine inildiğini de düşünmüyorum. Yani bu işin bir ticari yönü var. Rantı var; şusu var busu var.”*

3.5. Kaynaştırma Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar İçin Çözüm Önerilerine Dair Görüşler

Tablo 7: Kaynaştırma Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar İçin Çözüm Önerilerine Dair Görüşler

Görüş	f	%
Ayrıştırma	27	27
Öğretmen eğitimi	27	27
Öğretmen, rehberlik servisi, aile, RAM, uzman çalışmaları ve işbirliği	27	27
Öğrenci mevcutları	24	24
Materyal	23	23
Aile katılımı ve eğitimi	23	23
Ek zaman düzenlemeleri	14	14
Müfredat	12	12
Erken tespit, hazırlık, takip ve yönlendirme	10	10

Öğretmenler tarafından getirilen çözüm önerileri temalarının büyük oranda sorun temalarıyla örtüştüğü, bununla beraber çözüm temaları incelendiği zaman bunların sorun temalarına ait frekanslardan genel olarak düşük kaldığı görülmektedir. Bu durum ise öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunlara yönelik çözüm bulma inancının düşük olduğunu düşündürmektedir. Bir anlamda da çözüm önerilerinin en sık belirtilenlerinden biri olan ayrıştırmanın çözümsüzlüğe olan inancı vurguladığı tahmin edilmektedir.

Öğretmenlerin Tablo 7’de gösterilen çözüm önerilerinin yanı sıra oranı çok daha az olmakla birlikte diğer öğrenciler, MEB altyapısı ve yaklaşımları, kaynaştırma uygulamalarının sınırı, destek eğitim odası, yarı zamanlı kaynaştırma, fiziksel koşullar konularında çözüm önerileri sundukları görülmüştür. Kaynaştırma uygulamalarının başlangıcı üzerinden çok uzun süre geçmesine rağmen öğretmenlerin en fazla katılımı hem fikir olduğu önerinin ayrıştırma olması, uygulamaların bulunduğu nokta açısından ilgi çekicidir.

104 numaralı öğretmen: “MEB kaynaştırmalı öğrenciler için ayrı okullar yapmalı ve seviye grupları oluşturmalı.”

Tablo 7’de görüldüğü üzere sorunlar temasında yer alan, öğretmenlerin alanla ilgili eğitim yetersizliğine paralel olarak öğretmen eğitimine ilişkin çözüm önerileri getirilmiştir. Bu önerilerde verilmesi istenen eğitimle ilgili pek çok ortak özellik dikkat

çekmektedir. Bu özellikler arasında eğitimin zamana yayılması ve daha uzun süreli olması, branşlar için ayrı düzenlenmesi, küçük gruplar şeklinde yapılandırılması, te-
oriden çok uygulamaya yönelik unsurlar içermesi ve alanında uzman ve uygulayıcı
kişiler tarafından verilmesi mevcuttur. Öğretmenlerin özellikle eğitimlerin ciddi, kap-
samli ve verimli olmasına dikkat çektiği anlaşılmaktadır.

95 numaralı öğretmen: *“Belki de kilit noktası ve en büyük eksiklik öğretmenlerin kay-
naştırma eğitimi konusunda yeterli donanımına sahip olmaması... Kaynaştırma eğitimiyle ilgili
güncel gelişmelerin takip edilmesi ve kazandırılması açısından hizmet içi eğitimin bu konuda
yoğunlaşması gerektiğini düşünüyorum.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında çözüm önerileri
teması altında en sık belirttikleri diğer bir konu ise gerekli kişi ve birimlerin niteliksel
ve niceliksel yönden geliştirilmesi ve bunlar arasındaki işbirliğinin arttırılmasına yö-
neliktir.

2 numaralı öğretmen: *“Rehberlik araştırma merkezleri ile daha etkileşimli bir halde çalış-
ılabilir. Uzman bir psikolojik danışman öğretmene rehberlik etmeli.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında çözüm önerileri
teması altında sık belirttikleri diğer bir konu ise sınıf mevcutlarıyla ilgilidir.

71 numaralı öğretmen: *“Ayrıca sınıflardaki öğrenci sayıları da azaltılırsa programı uy-
gulamak daha kolay olacak.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında çözüm öneri-
leri teması altında sık belirttikleri diğer bir konu ise materyallerle ilgilidir. Materyal
desteği olmadan hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim programlarının kâğıt üzerinde
kalmaya mahkûm olduğu ve evde aile tarafından pekiştirilmesi noktasında da büyük
sıkıntılar yaşanacağı aşikârdır.

56 numaralı öğretmen: *“Öğretmen kılavuz kitaplarında kaynaştırma öğrencileri için
yapılacak çalışmalara da geniş bir şekilde yer verilmeli.”*

87 numaralı öğretmen: *“...Ancak akademik olarak sosyal bilgiler alanında kaynaştırma
öğrencileri için yeterince çalışma ortaya konulmamıştır. Hâlbuki zaman kavramı gelişimi
gibi önemli çalışma alanları sosyal bilgiler dersimiz içinde mevcutken kaynaştırma öğrencileri
için bu alanda çalışmaların yapılması faydalı olacaktır.”*

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında çözüm önerileri
teması altında belirttikleri diğer bir konu ise aile katılımı ve eğitimidir. Öğretmenle-
rin kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunlar için ailelerin bilgilendirilmesinin,
bilinçlendirilmesinin, heveslendirilmesinin ve uygulamalın içerisine katılmasının çö-
züm olabileceğini belirttikleri görülmektedir.

55 numaralı öğretmen: *“Ailelerin sisteme olabildiğince çekilip onların eğitime nasıl des-
tek olacakları konusunda hem bilgilendirilmeli hem de heveslendirilmelidir.”*

◆ Glnur İlk / Mehmet Açıkalın

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında çözüm nerileri teması altında belirttikleri diğer bir konunun ek zaman düzenlemelerine vurgu yaptığı görülmektedir. Aslında getirilen önerilerin yasal düzenlemeler yoluyla zaten imkn tanınan destek eğitim odası kapsamında yapılan çalışmaları karşıladığı görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını ve okullarda bu düzenlemelerin hayata geçirilemediğini düşündürmektedir.

118 numaralı ğretmen: “zm nerisi olarak bu öğrenciler için ayrı bir *ders saati ek olarak verilmeli ve onların da bu uygulamayla eşit seviyede olmasa da, alt seviyede kazanımların verilebilmesi gerektiğini düşünüyorum.*”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında çözüm nerileri teması altında belirttikleri diğer bir konu ise müfredatla ilgilidir.

33 numaralı ğretmen: “*Müfredat olarak da aynı müfredatın değil farklı bir müfredatın uygulanmasının daha faydalı olacağını düşünüyorum. Mesela 6.sınıf konularından iklimler çok ilgi çekerken ölçekler konusunda hiç ilgi grememekteyim.*”

105 numaralı ğretmen: “*Kaynaştırma eğitimi gerektiren öğrencilerin ihtiyaçları dışında bireyselleştirilmiş eğitim programı planları normal müfredatın kısaltılması ya da basit kazanımları olduğu için bunların dışında farklı bir plan çıkarılmalı.*”

Aslında ğretmenlerin zaten sosyal bilgisi ve hayat bilgisi müfredatından yola çıkararak müfredatta düzenlemeler yapması beklenmektedir. Ancak diğer verilerle beraber de okunduğunda öğretmenlerin bu konuda zorlandıkları düşünülmektedir. Ayrıca ğretmenlerin ilgili ders için farklı kazanımların da eklenebileceği daha işlevsel hazır bir müfredat önermeleri dikkat çekmektedir.

4. Tartışma ve Sonuçlar

Araştırmamızın sonucunda ilk olarak aştırmaya katılan öğretmenlerin neredeyse tamamının hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders programlarının kaynaştırma eğitimiyle ilişkili ve kaynaştırma eğitimine katkı sağlayan yönlerinin olduğunu belirttiği görülmektedir. Belirtilen bu katkının özellikle bağımsız yaşam becerileri, toplumsallaşma ve sosyal katılım konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Demirezen ve Akhan (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da sosyal bilgiler ğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarının öneminin farkında olduklarına dair bir sonuç elde edilmiştir. Kot vd. (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi kapsamında kaynaştırma öğrencilerine kaynaştırma ilkelerine uygun olarak ders işlemede zen gösterdikleri, fakat öğrenciye yönelik bazı uygulamalarda yeterli bilgiye sahip olmadıkları bulgusu elde edilmiştir.

Bu farkındalığa rağmen maalesef sosyal bilgiler ğretmenlerinin büyük bir bölümünün hizmet öncesinde ve hizmet içinde özel eğitim ve kaynaştırma uygulama-

ları kapsamında bir eğitim almadığını belirttikleri görülmüştür. Bu bulgumuza paralel olarak Babaoğlu ve Yılmaz (2010), Berry (2011), İzci (2005), MEB (2010), Vural ve Yıkılmış (2008), Çuhadar (2006), Slavica (2010), Blecker ve Boakes (2010), Sadioğlu vd.(2013) ve Demirezen ve Akhan (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da personel eğitiminin yeterli olmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca katılımcıların yarısından fazlasının özel eğitim ve kaynaştırma alanında okuma, araştırma gibi kişisel faaliyetler yoluyla kendilerini geliştirme çabası içinde olmadan hizmetleri yürütmeye çalıştıkları görülmektedir. Babaoğlu ve Yılmaz' ın (2010) gerçekleştirdiği araştırmada da bunu destekler bulgulara ulaşılırken Thorpe ve Azam (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, öğretmenlerin büyük oranda okul dışı kaynak arayışlarına (üniversitede ders, kurs, seminer, vb.) yönelerek kendilerini geliştirmeye çalıştıkları tespit edilmiştir.

Sadioğlu vd. (2013), Vural ve Yıkılmış (2008), Saraç ve Çolak (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda olduğu gibi öğretmenlerin çok büyük bir bölümünün kaynaştırma uygulamalarında uyarlama yaptığını belirtmesine rağmen bu uyarlamalarla ilgili yaptıkları çalışma türünün sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kaynaştırma eğitiminde yapılan bir takım uyarlamaların gerçekleştirilme oranına da ulaşılmış ve bunlar; en yüksekte en düşüğe doğru sınav uyarlama, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama, müfredat uyarlama, ödev uyarlama, yöntem teknik uyarlama, etkinlik uyarlama, sınıfı yönetimi uyarlama, materyal uyarlama, eğitsel performans alımı ve diğer çalışmalar şeklindedir. Sınav uyarlama ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama şeklinde kaynaştırma uygulamalarının belgesi niteliği taşıyan çalışmaların gerçekleştirilme oranı daha yüksek çıkarken diğer çalışmaların öğretmenlerin çok az bir bölümü tarafından gerçekleştirdiği görülmüştür.

Koz vd. (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise araştırma sonucumuzdan farklı olarak sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersini işlerken sınıflarındaki kaynaştırma öğrencisine yönelik ders materyalleri hariç gerekli uyarlamaları yaptıklarını belirttikleri görülmüştür. Araştırmalarında, öğrencileri daha uzun süreli tanınması olası olan sınıf öğretmenlerinin katılımcı olmasının ve katılımcı sayısının çok sınırlı tutulmasının bu farklılığı ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Yaylacı ve Aksoy (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgularında ise araştırma bulgularımızdan farklı olarak kaynaştırma eğitimi konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim sürecini planlama ve düzenlemede yeterli bilgi ve beceriye sahip oldukları ve kaynaştırma eğitimini destekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kaynaştırma eğitimi uygulamalarının temelini, öğretim sürecini planlama ve düzenleme olarak ele almak yanlış olmayacaktır. Tam da bu alanda yeterli bilgi ve beceriye sahip olduğu belirlenen öğretmenlerin -araştırmanın bir diğer bulgusuna göre- kaynaştırma eğitimi konusunda kendilerini yeterli görme oranlarının oldukça düşük olarak belirlenmesi ilgi çekicidir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen, beşli likert tipi 29 maddeden oluşan "Kaynaştırma Eğitimi Yeterlilikleri" anketi ile toplanan verilerin, bulgularımızdaki farklıların bir bölümünü açıklayabileceği düşünülmektedir.

Sadioğlu vd. (2013), Lalvani (2012), Vural ve Yıkmaş (2008), Blecker ve Boakes (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da kaynaştırmayı gerçekleştirmeye yönelik hangi metotların takip edileceği hususunda yaygın bir uzlaşı bulunmadığı, uygulamaların sınırlı gerekleştirilebildiğine dair benzer bulgulara ulaşılmıştır. Çuhadar (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda ise katılımcuların çok büyük bir bölümünün bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlamadıkları belirlenmiştir. Araştırmamız sonucunda ise bireyselleştirilmiş eğitim programının yüksek oranlarla hazırlandığı görülmektedir. Bulgulardaki bu farklılığın bir nedeninin araştırmaların gerçekleştirildiği tarihlerle ilgili olduğu düşünülmektedir. Giderek yaygın bir uygulama halini alan, kaynaştırma eğitiminde temel belge olarak kabul edilen bireyselleştirilmiş eğitim programı gittikçe tanınmakta ve yaygınlık kazanmaktadır. Bununla beraber araştırma bulgularımızda ve Görmez' in (2015) alışmasında görüldüğü üzere bireyselleştirilmiş eğitim programları nitelik yönünden değerlendirildiğinde bazı problemler dikkat çekmektedir.

Araştırmamız göstermiştir ki; öğretmenlerin önemli bir bölümü kaynaştırma uygulamalarını olumsuz değerlendirmekte ve sorunlu, yetersiz, verimsiz bulmaktadır. İzci (2005), Sadioğlu vd. (2013), Demir ve Açar (2011) ve Lalvani (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Tüm bunların yanı sıra Thorpe ve Azam (2010) ve Shevlin vd. (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda ise öğretmenler; kaynaştırmanın olumlu ve faydalı olduğunu, desteklediklerini ifade etmişlerdir. Bu farklı sonuçların değişik ülkelerde kaynaştırma politikalarının hayata geirilişindeki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmamızda ğretmenlerin neredeyse tamamı kaynaştırma uygulamasında sorun yaşandığını belirtmiştir. Bu sorunların özellikle zaman, öğretmenlerin alanla ilgili yetersiz hissediliş/eğitim yetersizliği ve sınıf mevcudu konularına yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Babaoğlan ve Yılmaz (2010), Demir ve Açar (2010), İzci (2005), Slavica (2010), Sadioğlu vd. (2013), Erişkin, Kırac ve Ertuğrul (2012), Demir ve Açar (2011), Shevlin vd. (2013) ve Vural ve Yıkmaş (2008) tarafından da öğretmenlerin alanla ilgili eğitim yetersizliği vurgulanmıştır. Sınıf mevcudu veya zaman sorunları benzer Şekilde Sadioğlu vd. (2013), Demir ve Açar (2011), MEB (2010), Vural ve Yıkmaş (2008), Blecker ve Boakes (2010), Shevlin vd. (2013), Demirezen ve Akhan (2016) ve Saraç ve olac (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmaların sonucunda da ulaşılan bulgular arasında yer almıştır. Araştırmamız ve ilgili araştırmalar doğrultusunda sınıf mevcudu düzenlemelerinin yönetmeliklere uygun gerçekleştirilmediği tahmin edilmektedir. Kaynaştırma uygulamalarının gerçekleştirildiği sınıflarda mevcutlar buna göre düzenlenmemekte, ayrıca bazı sınıflarda yasal düzenlemelere göre olması gerektiğinden daha fazla kaynaştırma ğrencisi bulunmaktadır. Zaten normal eğitim ğretim için bile yeterince uygun olmayan sınıf mevcutları kaynaştırma uygulamalarının tamamen kâğıt üzerinde kalmasına yol açabilmektedir. Zamanla ilgili yaşandığı belirtilen sorunlara değinilecek olursa kaynaştırma uygulamalarının ek işlemler ve dolayısıyla ek

bir zaman gerektirdiği açıktır. Fakat bunun öğretmenler tarafından her derste tamamen kaynaştırma öğrencisine özel bir süre ayrılması olarak ele alındığı görülmektedir. Oysa öğretimsel düzenlemelerden kasıt doğrudan bu değildir. Önce bu algı üzerine çalışılmasının gerekliliği açıktır.

Bunların yanı sıra kaynaştırma öğrencisine atfedilen bir takım özellikler (Berry, 2011; Thorpe & Azam, 2010; MEB, 2010; Shevlin vd., 2013); materyal (MEB, 2010), diğer öğrencilerin bakışı (Demirezen & Akhan, 2016), sınıf yönetimi (Güner, 2011), müfredat gibi alanlarda da kaynaştırma uygulamaları açısından sorunlar yaşandığı dile getirilmiş ve bunları daha seyrek dile getirilen sorunlar izlemiştir. Bu sorunlar da uzman çalışmaları ve işbirliği (Slavica, 2010; Vural & Yıkılmış, 2008; MEB, 2010; Demir & Açar, 2011; Sadioğlu vd., 2013; Saraç & Çolak, 2012; Erişkin, Kırac & Ertuğrul, 2012; Demirezen & Akhan, 2016; Kot vd., 2015) ; veli (Demir& Açar, 2011), kaynaştırma öğrencilerinin sayısı ve raporsuz özel gereksinimi olan öğrenciler, öğretmen yaklaşımı (Shevlin vd., 2013), MEB (Slavica, 2010), fiziki koşullar (Demir & Açar, 2011; Erişkin, Kırac & Ertuğrul, 2012; Saraç & Çolak , 2012; Demirezen & Akhan, 2016) , etik olmayan uygulamalar (Slavica, 2010) konularındadır.

Uzman çalışmaları ve işbirliğinin sorun olarak görülmesi noktasında kaynaştırma çalışmalarında bir adım ön plana çıkması beklenen okul rehber öğretmeni, RAM ve rehabilitasyon merkezi personelinin özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarına dair ne kadar yetersiz olabildiği gözler önüne sermektedir. Bahsi geçen personelin alanla ilgili eğitim düzeyleri düşünüldüğünde ise bu sonuçlar şaşırtıcı bulunmamalıdır. Ülkemizde özel eğitim alanında yetişmiş nitelikli eleman problemi mevcuttur. Rehabilitasyon merkezlerinde alan dışı çalışan pek çok personel mevcuttur. Rehber öğretmenler ise alana dair özel bir eğitim almamakta ve RAM personeli de ağırlıklı olarak okul rehber öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu durumda nicelik ve nitelik olarak yetersiz olan bu unsurlar, uygulamaya beklendik katkıları sağlayamamaktadır.

Görüldüğü üzere kaynaştırma uygulamaları amacıyla yönlendirilen öğrencilerin seçiminin niteliği, yani kaynaştırma öğrencilerinin tanısı ve yetersizlik dereceleri de çeşitli değişkenlere göre sorun olarak değerlendirilmektedir. Pek tabii kaynaştırma öğrencisi yönlendirmelerinin ne kadar sağlıklı yapıldığı ayrı bir tartışma konusudur. Öğretmenler, aslında kaynaştırma uygulamalarındaki özneyi, yani öğrencinin tanısını ve bununla beraber gelen özellikleri sorun olarak görmektedir. Oysaki zaten kaynaştırma kavramı, çok basit şekilde söylemek gerekirse; eğitim-öğretim ortamlarında farklılıklarından gelen gereksinimlerine paralel olarak öğrenciye sınıfla ve toplumla bütünleşmesinde destek olunmasını çağrıştırmaktadır. Bu noktada araştırmamızın diğer verileri de göz önüne alındığında, öğretmenlerin sorun olarak bahsettikleri hususlar konusunda öğrenci gelişimini sağlamak için kendilerinden beklenen kaynaştırma uygulamaları gereğince gerekli çalışmaları yapamadıkları açıktır.

◆ Gülnur İlk / Mehmet Açıkalin

Destek eğitim hizmetleri konusunda ise Berry (2011) tarafından gerçekleştirilen çalışmada katılımcılar, öğretmen desteğinin az olduğunu belirtmiştir. İlaveten, Slavica (2010) tarafından yapılan araştırmada aynı şekilde öğretmenlerin büyük bir bölümünün sınıflarında destek elemanı olmadığını beyan ettikleri görülmüştür. Araştırmamızda ise destek eğitim hizmetlerine yapılan vurgunun yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Bu noktada öğretmenlerin destek eğitim hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmadığı ve öncelikli sorunlarının sınıf mevcudu gibi genel eğitim öğretim sorunlarına yoğunlaştığı tahmin edilmektedir.

Araştırmamızda, kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunlar için ilk sırada getirilen önerilerden birinin aslında kaynaştırma için çözüm niteliği taşımadığı, ayrıştırma merkezli seçenekleri (MEB, 2010; Sadioğlu vd., 2013; Demir & Açar, 2011; Saraç & Çolak, 2012; Çuhadar, 2006) kapsadığı sonucuna ulaşılmıştır. Görüldüğü gibi ülkemizde kaynaştırma uygulamalarının başlangıcı üzerinden yıllar geçmesine rağmen bu yıllar sürecinde gerçekleştirilen araştırmalar ne yazık ki ayrıştırma düşünceleri kapsamında hala benzer sonuçları vermektedir. Oysa uluslararası literatür ilgili araştırmalar kapsamında ele alındığında; kaynaştırmaya yüzeysel desteğin gözlemlendiği araştırmalarda bile ayrıştırma önerilerinin geri planda kaldığı, kaynaştırmayı iyileştirecek önerilerin merkeze alındığı görülmektedir. Bu durumun ülkelerdeki öğretmenlerin alanla ilgili donanımı, mesleki doyumları, bu ülkelerdeki genel eğitim-öğretim politikaları, kaynaştırma politikaları gibi unsurların çerçevesinde şekillendiği düşünülmektedir.

Kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunlar çerçevesinde öne çıkan öğretmenlerin alanla ilgili eğitim yetersizliğine paralel olarak, ilk sıradaki çözüm önerilerinden birinin de personel eğitimi konusu (İzci, 2005; Saraç & Çolak, 2012; Demir & Açar, 2011; Sadioğlu vd., 2013; Shevlin vd., 2013; Uysal & Yıkılmış, 2008; Berry, 2011) olduğu görülmüştür. Görüldüğü üzere öğretmenlerin özel eğitim/kaynaştırma eğitimi alanıyla ilgili kendilerini çok yetersiz hissettikleri ve bu noktada hizmet öncesi, hizmet içi eğitimlerin ve bunların niteliğinin önemine dikkat çektikleri anlaşılmaktadır. Aslında ülkemizde bu durum çok beklendiktir. Kaynaştırma uygulamalarında görev alan pek çok öğretmen alana dair çok yetersiz bir alt yapıya sahip olmakta ve bu noktada uygulamaları tamamen bireysel eğilimler şekillendirmektedir. Öğretmenler alanla ilgili bir eğitim veya yeterli bir eğitim almadan uygulamalarla baş başa bırakılmaktadır. Dolayısıyla öncelikle bu sebeple kaynaştırma kâğıt üzerinde kalmakta ve öğretmenler, uygulamalar hakkında olumsuz tutuma sahip olmaktadır. Uluslararası literatür incelendiğinde öğretmenlerin alanla ilgili eğitimlerinin daha yeterli olduğunun gözlemlenmesine rağmen yine de öğretmenlerin sürekli bir eğitim ihtiyacının altını çizdikleri dikkat çekmektedir. Bu temel yeterlilikle beraber zaten eğitim gereksinimlerinin daha belirgin odak noktalarına yöneldiği görülmektedir.

Araştırmamız sonucunda kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunlar için öne çıkan diğer önerilerin ise sınıf mevcutları ve materyal konularına (Sadioğlu vd.,

2013; Saraç & Çolak, 2012; Demirezen & Akhan, 2016) yoğunlaştığı görülmüştür. Gerçekten de normal eğitim öğretim hizmetlerinde planların, kazanımların hayata geçirilmesinin önemli bir bölümünü ders kitapları ve belki bu kitapların içerdiği konu sunumları, etkinlikler, alıştırmalar sağlamaktadır. Oysa ilgi çekici bir şekilde kaynaştırma öğrencileri için hazırlandığını varsaydığımız bireyselleştirilmiş eğitim programlarının ve kazanımlarının uygulanmasını sağlayabilecek materyaller mevcut değildir. Hele de kaynaştırma öğrencilerinin bir bölümünün daha farklı öğretim tekniklerine ihtiyaç duyduğu ve bu teknikler hakkında öğretmenlerin bir alt yapıya sahip olmadığı gerçeği düşünüldüğünde bunları dikkate alan materyallerin olmayışı gerçekten de kaynaştırma eğitiminin ağırlıklı olarak kâğıt üzerinde gerçekleştirildiğini (!) düşündürmektedir. Belki bu noktada tamamen bireyselleştirilmiş eğitim programı olan bir uygulamada her programa yönelik sabit materyal hazırlığının olanaksızlığı eleştirisi karşımıza çıkabilecek olsa da bu, normal gelişim gösteren öğrenciler için hazırlanmış sabit materyaller için de geçerlidir. Sınıf mevcuduyla ilgili çözüm önerilerine gelindiğinde ise öğretmenlerin belirttikleri görüşler değerlendirildiğinde, ilgili yönetmeliğin kaynaştırma sınıf mevcutlarının düzenlenmesiyle ilgili maddelerinin yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir.

Uygulamalardaki sorunlar için katılımcılar tarafından sıklıkla gerçekleştirilen bir diğer öneri de uygulamalarda işbirliğini (Sadioğlu vd., 2013; Thorpe & Azam, 2010; Slavica, 2010; Saraç & Çolak, 2012; Demirezen & Akhan, 2016) merkeze almaktır. Ülkemizde destek hizmetler ve işbirliği anlamında daha çok rehber öğretmen, Rehberlik Araştırma Merkezi ve rehabilitasyon merkezi vurgusu yapılmaktadır. Oysa farklı ülkelerde sınıf içi destek eğitim kavramları ve destek oda gibi uygulamalar yaygın olarak bilinmekte ve öğretmenler daha gelişmiş öneriler sunmaktadır. Bunların yanı sıra araştırmamızda öğretmenlerin aile katılımı ve eğitimi (Sadioğlu vd., 2013; Saraç & Çolak, 2012; Demirezen & Akhan, 2016); ek zaman düzenlemeleri (Berry, 2011); müfredat (Berry, 2011); erken tespit, hazırlık, takip ve yönlendirme; diğer öğrenciler; MEB; kaynaştırma uygulamalarının sınırı (Sadioğlu vd., 2013); destek eğitim odası (Sadioğlu vd., 2013); yarı zamanlı kaynaştırma (Sadioğlu vd., 2013) ve fiziksel koşullar konularında da çözüm önerileri getirdikleri görülmektedir. Berry (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada tecrübeli öğretmenler, sıklıkla müfredatın her öğrenciyi kapsayacak şekilde farklılaştırılmasını ve ortak planlama zamanı ayarlanmasını dile getirmişlerdir. Ayrıca katılımcı öğretmenler öğretim konusunda öncelikle müfredat içeriğinin çok iyi bilinmesinin ve hedef seçiminin buna göre yapılmasının anahtar rol oynadığını vurgulamışlardır. Araştırmamızda ise öğretmenlerin müfredatın hafifletilmesi ve kaynaştırma öğrencileri için ayrı, daha işlevsel bir ders müfredatının hazırlanmasına yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Oysa zaten bireyselleştirilmiş eğitim programı yoluyla öğretmenlerden müfredatın hafifletilmesi, öğrenci için işlevselleştirilmesi gibi uygulamalar beklendiği ancak öğretmenlerin bu konuda yeterli olmadıkları anlaşılmaktadır.

4.1. neriler

MEB tarafından özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili daha yeterli bir alt yapı oluşturulmasının gerekliliği açıktır. Bakanlık uygulamalar için personel, materyal ve fiziki koşulların geliştirilmesine öncelik vermelidir. Bakanlık, destek hizmetlerin bir an önce hayata geçirileceği bir programlama gerçekleştirmelidir. Ayrıca bakanlık tarafından, müfredat uyarlaması talep edilen kaynaştırma öğrencileri için de ihtiyaç duyulması halinde bu öğrencilerin bireysel farklılıklarını temel alan, normal gelişim gösteren akranlarının katıldığı standart lme ve yerleştirme sınavı uygulamalarından farklı uygulamalar getirilmeli, bu uygulamalarla kaynaştırma ğrencilerinin de çeşitli eğitim kurumları ve mesleki kollara yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Bakanlık çatısı altında dikkate alınabilecek önerilerin yanı sıra üniversitelerin eğitim fakültesi bünyesindeki tüm bölümlerine doğrudan kaynaştırma eğitimi adı altında ek bir ders ilave edilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu dersle ilgili uygulama çalışmalarına ağırlık verilmeli ve aday öğretmenlerin stajları sırasında ele alınan konulardan biri de kaynaştırma uygulamaları ile ilgili olmalıdır.

Gerçek bir bütünleştirme için kaynaştırma eğitimi alanında, öğretmenlerin tamamının katılım göstereceği aşamalı ve sürekli hizmet içi eğitim anlayışı geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Hayat bilgisi, sosyal bilgiler programı ve kaynaştırma eğitiminin temel kazanımları arasında kurulan değerli ilişkiden yararlanılabilmesi adına özellikle bazı özel gereksinimi olan öğrenciler için işlevsel kazanımlardan oluşan bir program geliştirilmesinin verimli olacağı düşünülmektedir. Buna ilaveten bu kazanımlardan yola çıkarak kaynaştırma ğrencilerinin farklılıklarına ve ihtiyaçlarına hitap edebilecek materyaller ve etkinlikler geliştirilmesi önemli olacaktır. Ayrıca ğretmenlerin uygulamaları için müfredatla ilgili işlevsel bir eğitsel performans değerlendirme leği geliştirilmelidir. Tüm okullarda yasal olarak zorunlu olan destek eğitim odası hayata geçirilmelidir. Destek eğitim odaları için materyal geliştirilmeli ve sağlanmalıdır.

Kaynaştırma uygulamalarında ön plana çıkan kurumların ve personelin nicelik ve nitelik olarak geliştirilmesi sağlanmalıdır. İlk olarak uygulamalarda destek hizmetleri sağlayabilecek olan özel eğitim ğretmenlerinin tüm okullarda en azından bir kadro ile bulunabilecek şekilde yetiştirilmesi ve yerleştirilmeleri programlanmalıdır. Üniversite bünyesinde özel eğitim ğretmeni yetiştiren programların bir bölümü okullarda kaynaştırma eğitimindeki ihtiyaa dönük şekilde yapılandırılmalıdır. Aynı şekilde rehabilitasyon merkezlerinde de özel eğitim ğretmenlerinin istihdam edilmesi programlanmalıdır. Bunların yanı sıra RAM bünyesinde istihdam edilecek özel eğitim alanı mezunlarının yetiştirilmesi de planlar arasında yer almalıdır. Ayrıca RAM' da çalışan öğretmenlerin alanla ilgili yeterliliklerini arttıran nitelikli eğitimler almalarının gerekliliği açıktır. Bu programlama sürecinde ise okul psikolojik danışman ve rehber ğretmenlerinin bir bölümünün özel eğitim alanında uzmanlaşması sağlanarak farklı alanlarda uzmanlaştırılmış rehber ğretmen kadrolarının oluşturulması önerilebilir.

Devlet tarafından, hizmet sunduğu kaynaştırma öğrencileri için ödeme yapılan rehabilitasyon merkezlerinin çalışmalarının ve personelinin niteliği daha işlevsel şekilde denetlenmelidir. Kaynaştırma uygulamaları için özel fiziki ortam şartları uzmanlar tarafından oluşturulmalı ve yeni okul projeleri için mutlaka bu şartlar aranmalıdır. Ayrıca ihtiyaç doğrultusunda ayrı özel eğitim kurumları da açılmalı ve böylece kurum eksikliğinden kaynaklanan kaynaştırma yerine amacına uygun bir kaynaştırma gerçekleştirilmelidir. Özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi konusunda yöneticiler, kaynaştırma öğrencilerinin aileleri ve normal gelişim gösteren öğrencilerin aileleri, ayrıca normal gelişim gösteren öğrenciler de kademeli ve sürekli eğitim anlayışına dahil edilmelidir. Okullarda bireysel farklılıklar ve bütünleştirme konularında projeler, etkinlikler ve yarışmalar düzenlenmeli; öğrencilerin bütünleştirme ile ilgili istedik tutumlara sahip olması için teşvik yöntemleri kullanılmalıdır.

Okul yöneticileri ve öğretmenler için alanla ilgili teşvik sistemi getirilmeli, performans dayalı değerlendirmeler gerçekleştirilmelidir. Uygulamaların geliştirilmesi için öncelikle pilot uygulamalar gerçekleştirilmelidir. Alanla ilgili akademik çalışmalar artırılmalıdır; ayrıca alan hakkındaki çalışmamız farklı sorular, örneklemeler ve yöntemlerle sürdürülmelidir. Akademik çalışmalar sırasında hayat bilgisi ve sosyal bilgiler alanında kaynaştırma uygulamalarının gözlem yöntemiyle değerlendirilmesine, bireyselleştirilmiş eğitim programı dokümanlarının incelenmesine, eğitsel performans değerlendirme ölçeği etkinlik ve materyal geliştirilmesine öncelik verilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

5. Kaynaklar

- Babaoğlu, E., & Yılmaz, Ş. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlilikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 345-354.
- Batu, E. S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35-45.
- Batu, S., & Kırcaali-İftar, G. (2011). *Kaynaştırma* (6. Basım). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, S., & Uysal, A. (2010). *Günümüz sınıflarına engelli çocukların katılımını destekleme*. Akçamete, G. (Ed.), Genel eğitim okullarında özel gereksinimli olan öğrenciler ve özel eğitim içinde (ss.113-139). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Berry, R.A.W. (2011). Voices of experience: general education teachers on teaching students with disabilities. *International Journal of Inclusive Education*, 15(6), 627-648.
- Blecker, N., & Boakes, N. (2010). Creating a learning environment for all children: are teachers able and willing? *International Journal of Inclusive Education*, 14(5), 435-447.
- Ceylan, R., & Aral, N. (2005). Entegre eğitim. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 69-79.

◆ **Gölnür İlk / Mehmet Açıkaldn**

- Çetin, Ç. (2004). Özel eğitim alanında çalışmakta olan farklı meslek grubundaki eğitimcilerin yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(1), 35-46.
- Çuhadar, Y. (2006). İlköğretim okulu 1-5. sınıflarda kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrenciler için bireysel eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili olarak sınıf öğretmenleri ve yöneticilerin görüşlerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak, Karaelmas Üniversitesi.
- Demir, M. K., & Açar, S. (2010). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin düşünceleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 749-770.
- Demirezen, S., & Akhan, N. E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 1206-1223.
- Ege, P. (2006). Farklı engel gruplarının iletişim özellikleri ve öğretmenlere öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(2), 1-23.
- Erişkin, A. Y., Kırac, S. Y., & Ertuğrul, Y. (2012). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 193, 200-213.
- Görmez, E. (2016). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik performans düzeyleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(35), 144-158.
- Gözün, Ö., & Yıkmuş, N. (2004). İlköğretim müfettişlerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüş ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 79-88.
- Güner, N. (2011). Kaynaştırma sınıflarında çalışan sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 691-708
- Güven, Y., & Balat, G.U. (2006). Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin rehber öğretmenler ve rehberlik araştırma merkezi çalışanlarının görüşleri. M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 24, 95-108
- İzci, E. (2005). Sınıf öğretmeni adaylarının özel eğitim konusundaki yeterlikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 106-114.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kot, M., Sönmez, S., Yıkmuş, A., Çiftçi Tekinarslan, İ. (2015). İlkokul 4. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi kapsamında zihinsel yetersizliği olan kaynaştırma öğrencisine yönelik uygulamaları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 231-246.
- Lalvani, P. (2012). Privilege, compromise, or social justice: teachers' conceptualizations of inclusive education. *Disability & Society*, 28(1), 14-27.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2006). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26184_0.html adresinden 25 Eylül 2014 tarihinde edinilmiştir.

- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2010). İlköğretim okullarındaki *kaynaştırma uygulamalarının değerlendirilmesi*. http://www.meb.gov.tr/earged/earged/ilk_kaynas_eg_uyg_deg.pdf adresinden 23 Eylül 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2013). *Millî Eğitim istatistikleri 2012-2013*. http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2012_2013.p df adresinden 08 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Nal, A., & Tüzün, I. (2011). *Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimde dünyadan ve Türkiye'den iyi örnekler*. Mega Basım. http://www.sabancivakfi.org/files/html/programlar/tghp/33_Tohum_Iyi_Ornekler_Raporu.pdf adresinden alınmıştır.
- Özmen, R. G. (2009). Hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilgisi öğretiminde öğrenme güçlüğü olan ve zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrenciler için şematik düzenleyicilerin oluşturulması ve sunumu. *Millî Eğitim Dergisi*, 181, 289-301.
- Özpolat, A. (2009). Toplumsallaşma hedefleri açısından 2005 sosyal bilgiler öğretim programı. *Millî Eğitim Dergisi*, 182, 249-267.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3. Basım). Thousands Oaks, CA: Sage.
- Sadioğlu, Ö., Bilgin, A., Batu, S., & Oksal, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13 (3), 1743-1765.
- Saraç, T., & Çolak, A. (2012). Kaynaştırma uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüş ve önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 13-28.
- Shevlin, M., Winter, & E., Flynn, P. (2013). Developing inclusive practice: teacher perceptions of opportunities and constraints in their public of Ireland. *International Journal of Inclusive Education*, 17(10), 1119-1133.
- Slavica, P. (2010). Inclusive education: proclamation so reality (primary school teachers' view). *Australian Journal of Teacher Education*, 7(10), 62-69.
- Sucuoğlu, B. (2006). *Etkili kaynaştırma uygulamaları*. Ankara: Ekinoks.
- Sucuoğlu, B., & Kargın, T. (2006). İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları yaklaşımlar yöntemler teknikler. Ankara: Morpa.
- Thorpe, A., & Azam, A. Q. M. S. (2010). Teachers' perceptions of inclusive education in main stream primary schools in the united kingdom. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 5(3), 163-172
- Vural, M., & Yıkılmış, A. (2008). Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 141-159.
- Yaylacı, Z. & Aksoy, B. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlilikleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, 19-40.
- Yüksel, K., Diken, İ. H., Aksoy, V., & Karaaslan, Ö. (2012). Rehber öğretmen adaylarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz-yeterlik algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 137-148.

EKLER

Ek 1. Kaynaştırma Eğitimi Öğretmen Anketi

- 1) Ad: 2) Yaş: 3) Cinsiyet:
 - 4) Çalışılan Kurum/İlçe: 5) Meslekteki Hizmet Yılı:
 - 6) Meslekteki hizmet yılı içerisinde kaç kaynaştırma öğrencisi ile çalıştınız?.....
 - 7) Kaynaştırma öğrencilerinizin yetersizlik/farklılık türleri nelerdi?
 - 8) Bu eğitim-öğretim yılında kaynaştırma öğrenciniz bulunmakta mıdır? a) Evet b) Hayır Var ise kaynaştırma öğrencinizin/öğrencilerinizin yetersizlik/farklılık türü/türleri nedir?
 - 9) Özel eğitim ve kaynaştırma ile ilgili hizmet öncesinde herhangi bir eğitim aldınız mı? a) Evet b) Hayır
 - 10) Özel eğitim ve kaynaştırma ile ilgili hizmet içi herhangi bir eğitim aldınız mı? a) Evet b) Hayır Cevabınız evet ise; Eğitimin/eğitimlerin toplam ders saati: Eğitimin/eğitimlerin verildiği kurum:
 - 11) Özel eğitim ve kaynaştırma ile ilgili yayınlar okur musunuz? a)Evet b) Hayır
 - 12) Kaynaştırma öğrencisi için çalışmalar yapar mısınız? a)Evet b)Hayır Cevabınız evet ise lütfen ne tür çalışma/çalışmalar yaptığınızı işaretleyiniz.a)Eğitsel performans alımı b)Müfredat uyarlama c)Bireysel eğitim planı hazırlama d)Materiyal uyarlama e)Sınav uyarlama f)Ödev uyarlama g)Yöntem-teknik uyarlama f)Etkinlik uyarlama g)Sınıf yönetimi düzenlemeleri h)Diğer
 - 13)Diğer ders programlarından farklı olarak hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders programları ile kaynaştırma öğrencilerine/eğitimine ne tür katkılar sağlayabileceğinizi düşünüyorsunuz?
 - 14) Sosyal bilgiler dersinde şuan mevcut olan kaynaştırma eğitimi uygulamaları hakkında neler düşünüyorsunuz?
 - 15) Kaynaştırma uygulamalarında yaşadığınız sorunlar nelerdir?
 - 16) Kaynaştırma uygulamalarında yaşadığınız bu sorunlar için çözüm önerileriniz nelerdir?
- ### Ek 2. Kaynaştırma Eğitimi Öğretmen Görüşme Formu
- 1)Sizce kaynaştırma eğitimi nedir?
 - 2) Kaynaştırma eğitimi ile ilgili bilgilerinizi yeterli buluyor musunuz?
 - 3) Özel eğitim ve kaynaştırmanın temel amaçlarının neler olduğunu düşünüyorsunuz?

- 4) Kaynaştırmanın tarihi hakkında ne tür bilgilere sahipsiniz?
- 5) Kaynaştırmanın yasal düzenlemeleri hakkında ne tür bilgilere sahipsiniz?
- 6) Sizce hangi tür yetersizliği/farklılığı olan öğrenciler kaynaştırılmaktadır?
- 7) Mevcut kaynaştırma uygulamaları hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 8) Kaynaştırma eğitiminin verimli bulduğunuz yönleri nelerdir?
- 9) Kaynaştırma eğitiminin verimsiz bulduğunuz yönleri nelerdir?
- 10) Hayat bilgisi-sosyal bilgiler dersi programları ile kaynaştırma eğitiminde edilmemesi gereken temel kazanımları nasıl ilişkilendirirsiniz?
- 11) Kaynaştırma hazırlık etkinlikleri gerçekleştiriyor musunuz? Gerçekleştiriyorsanız ne tür kaynaştırma hazırlık etkinlikleri düzenlersiniz?
- 12) Kaynaştırma öğrencileriniz için bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlıyor musunuz? Hazırlıyorsanız nasıl hazırlıyorsunuz?
- 13) Bireyselleştirilmiş eğitim programını nasıl uyguluyorsunuz?
- 14) Kaynaştırma öğrencileriniz için ders yöntem-tekniklerinde uyarlamalar yapıyor musunuz?
- Yapıyorsanız ne tür uyarlamalar gerçekleştiriyorsunuz?
- 15) Kaynaştırma öğrencileriniz için ders materyallerinde uyarlamalar yapıyor musunuz? Yapıyorsanız ne tür uyarlamalar gerçekleştiriyorsunuz?
- 16) Kaynaştırma öğrencileriniz için ödev ve ölçme-değerlendirmede uyarlamalar gerçekleştiriyor musunuz? Gerçekleştiriyorsanız ne tür uyarlamalar yapıyorsunuz?
- 17) Kaynaştırma öğrencileriniz için sınıf yönetimi konusunda düzenlemeler yapıyor musunuz? Yapıyorsanız ne tür düzenlemeler gerçekleştiriyorsunuz?
- 18) Kaynaştırma eğitiminde aile katılımını sağlamak için etkinlikler gerçekleştiriyor musunuz? Gerçekleştiriyorsanız ne tür etkinlikler gerçekleştiriyorsunuz?
- 19) Kaynaştırma öğrenciniz için sosyal etkinlikler gerçekleştirmek adına düzenlemeler gerçekleştiriyor musunuz? Gerçekleştiriyorsanız ne tür düzenlemeler olduğunu açıklar mısınız?
- 20) Kaynaştırma yöntemini uygulamada kendi yeterliliğiniz hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 21) Kaynaştırma uygulamasında yaşadığınız sorunlar nelerdir?
- 22) Kaynaştırma uygulamalarında yaşadığınız bu sorunlar için çözüm önerileriniz nelerdir?